

Araştırma Makalesi / Research Article

ORDU/MESUDİYE HÜKÜMET KONAĞI BİNASI*
Ordu/Mesudiye Government Offices Building

*Osman Mert Bayhan ***

*Ahmet Ali Bayhan ****

Özet

Osmanlı İmparatorluğu, 19. yüzyılda diğer birçok alanda olduğu gibi idari taksimatta da modernleşme yoluna girmiştir. Bu süreçte, vilayetlerde kaza ve nahiyelerde çok sayıda kamu binasına ihtiyaç duyulmuştur. Özellikle, devletin simgesi ve gücünü temsil eden bu konaklara olan ihtiyacın karşılanması için hükümet binalarının inşaatına başlanmıştır. Mesudiye Hükümet Konağı, Osmanlı döneminde inşa edilen hükümet binalarından biridir. Mesudiye Hükümet Konağı'nın inşaatına 1907 yılında başlanmış ve 1910 yılında inşaatı tamamlanmıştır. Mesudiye Hükümet Konağı binası bugün, Ordu Üniversitesi tarafından kullanılmaktadır. Bu çalışma Mesudiye'nin merkez ilçesinde bulunan Mesudiye Hükümet Konağı'nın plan ve mimari özelliklerini belgelemeyi amaçlamaktadır. Osmanlı döneminde Mesudiye, 1547 yılında Habsama (Gölköy) ve İskefsir (Reşadiye) bağlı bir kasaba idi. 1613 nüfus sayımı kayıtlarına göre Bayramlı-yı Ordu Kazası bağlı bir kasaba idi. 1642-1643 tarihli Avarız Defteri kayıtlarına göre Milas, Karahisar-ı Şarki Livası'na bağlı bir kazaydı. Bu çalışma kapsamında, konu ile ilgili literatür taraması yapıldıktan sonra saha çalışması gerçekleştirilmiş, eser yerinde incelenmiş ve fotoğrafları çekilmiştir. Araştırma kapsamında, idari bir yapı olan Hükümet Konağı hem fiziksel hem de işlevsel olarak değerlendirilmiştir. Bu anlamda, yapının sürdürülebilirliğinin önemi de vurgulanmıştır.

Anahtar Kelimeler: *Ordu, Mesudiye, Hükümet Konağı, İdari Yapı.*

Abstract

The Ottoman Empire embarked on a path of modernization in the 19th century, including in the area of administrative division, as it did in many other fields. During this process, there was a need for numerous public buildings in the provinces, districts, and subdistricts. In particular, the construction of government buildings began to meet the need for these mansions, which represented the symbol and power of the state. The Mesudiye Government Mansion is one of the government buildings constructed during the Ottoman period. Construction of the Mesudiye Government Mansion began in 1907 and was completed in 1910. Today, the Mesudiye Government Mansion building is used by Ordu University. This study aims to document the plans and architectural features of the Mesudiye Government Mansion located in the central district of Mesudiye. During the Ottoman period, Mesudiye was a town affiliated with Habsama (Gölköy) and İskefsir (Reşadiye) in 1547. According to the 1613 census records, it was a town affiliated with the Bayramlı-yı Ordu District. According to the 1642-1643 Avarız Defteri records, Milas was a district affiliated with the Karahisar-ı Şarki Livası. Within the scope of this study, after reviewing the relevant literature, fieldwork was carried out, the building was examined on site, and photographs were taken. Within the scope of the research, the Government House, an administrative structure, was evaluated both physically and functionally. In this sense, the importance of the building's sustainability was also emphasized.

Keywords: *Ordu, Mesudiye, Government House, Administrative Building.*

* Bu makale, Ordu/Mesudiye Merkezde Yer Alan Tarihi Eserler başlıklı yüksek lisans tezinin bir kısmının yeni bilgilerle genişletilmesiyle hazırlanmıştır.

** Yüksek Lisans Öğrencisi, Ordu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sanat Tarihi Ana Bilim Dalı, mertbayhan52@gmail.com, ORCID: 0009-0004-2122-3411.

*** Prof. Dr. Ordu Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Sanat Tarihi Bölümü, bayhanahmetali@hotmail.com, ORCID: 0000-0003-2496-6136

GİRİŞ

Osmanlı Devleti döneminde 19. yüzyıla kadar idari yapılar için taşrada özel yapılar inşa edilmeyip, buralara tayin edilen idarecinin ikameti amacıyla bir hane kiralanması sağlanmış bu konaklar aynı zamanda yönetim birimi olarak değerlendirilmiştir (Çadırcı, 1997, s. 17). Bu durum Tanzimat sürecine kadar bu şekilde sürse de idari taksimat ve diğer alanlarda yapılan düzenlemelerle vilayet, sancak ve kaza merkezlerinde hükümet konakları inşa edilmeye başlamıştır. Böylece hükümet konaklarının merkeze alındığı kent meydanları meydana gelmeye başlamıştır. Bu konaklarda adliye, zaptiye, defterdarlık, bayındırlık, ticaret, maarif müdürlükleri gibi birimler yer almıştır. Bu süreçte kamuya ait pek çok yapı da hükümet konakları çevresine inşa edilerek bir kamu sitesi meydana getirilmeye çalışılmıştır (Avcı, 2017, s. 18). Hükümet konakların belirlenmesinde şehirlerin topografik durumu da dikkate alınmıştır. Bu kamu siteleri için her zaman yeni alanların seçilmediği örnekler de mevcuttur (Yazıcı, 2008, s. 947).

Hükümet konaklarının Osmanlı devleti döneminde inşaları 1850'li yıllarda başlamış ve padişah Abdülaziz döneminde hükümet konaklarının sayısı artarak devam etmiştir (Yazıcı, 2019).

Hükümet konaklarının hizmet verecekleri yerin statüsüne göre boyut ve plan özellikleri tayin edilmektedir (Yazıcı, 2019, s.131).

Bu yapılar genellikle Neoklasik üslup özelliklerini taşımaktadırlar. Yapıların planları ise Şehremini mühendisleri tarafından yapılmaktaydı (Kurşun 1991, s. 59; Özcan 2006, s. 178).

Hükümet konakları merkezli kent meydanı oluşturma süreci Cumhuriyet sürecinde “Cumhuriyet meydanı” oluşturma şeklinde devam etmiştir. Bu meydan düzenlemeleri kamu yapılarının anıt çevresine yerleştirilmesi şeklindedir. Bu konaklar merkezi idareyi temsil eden bir statüye sahiptir (Koca, 2016, s. 59).

Amaç

Bu çalışmanın temel amacı, Ordu ili Mesudiye ilçesi sınırları içerisinde yer alan Mesudiye Hükümet Konağı'nın tarihi süreç içerisindeki gelişimini, mimari özelliklerini ve bölgesel kamu yapıları içindeki yerini belgelemektir. Mesudiye Hükümet Konağı, sadece bir yönetim yapısı olmanın ötesinde, ilçenin idari, sosyal ve kültürel kimliğini yansıtan bir simge yapı niteliği taşımaktadır. Bu nedenle yapının ele alınması hem yerel mimari mirasın belgelenmesi hem de Karadeniz Bölgesi'nin taşra idari mimarisi üzerine yapılacak araştırmalara katkı sunmak açısından önemlidir.

Ayrıca, bu çalışmayla erken Cumhuriyet dönemi kamu yapılarının yerel mimari geleneklerle kurduğu ilişkinin anlaşılması hedeflenmektedir. Çalışmada, Mesudiye Hükümet Konağı binası incelenmiştir. Yapının plan ve mimari özelliklerinin tespiti yapılmış ve eserin üslup özelliklerinin ortaya çıkarılması amaçlanmıştır. Yöntem olarak Osmanlı arşivi ve güncel kaynaklardan istifade edildiği gibi eser yerinde incelenerek fotoğraflanmıştır.

Son olarak, yapının günümüzdeki fiziksel durumu ve geçirdiği müdahaleler de göz önünde bulundurularak korunma potansiyelinin değerlendirilmesi, gelecekte gerçekleştirilecek restorasyon ve koruma çalışmalarına bilimsel bir zemin oluşturmak çalışmanın amaçları arasındadır.

Kapsam

Çalışma, Mesudiye Hükümet Konağı'nın mimari planı, cephe düzeni, malzeme ve süsleme özellikleri ile günümüzdeki fiziksel durumunu kapsamaktadır. Yapı, Ordu ve çevresinde yer alan diğer idari yapılarla karşılaştırmalı olarak ele alınmış, özellikle plan tipi, cephe kurgusu ve malzeme kullanımı yönünden analiz edilmiştir. Çalışma yalnızca Hükümet Konağı binasının kendisiyle sınırlı olmayıp, yapının konumlandığı çevresel bağlam ve dönem mimarisiyle ilişkisi de değerlendirme kapsamına alınmıştır.

Yöntem

Bu araştırma, yerinde yapılan gözlemler, fotoğraflamalar, ölçüm ve çizim çalışmaları ile arşiv ve literatür taramasına dayanmaktadır. Ordu Kültür Envanteri, Osmanlı dönemi arşiv belgeleri, belediye kayıtları ve ilgili akademik yayınlar kullanılarak yapının tarihsel süreci belirlenmiştir.

Yapının mevcut durumu yerinde incelenmiş, rölöve niteliğinde ölçüm ve fotoğraf çekimleri yapılmıştır. Bu süreçte yapı malzemeleri, mimari detaylar ve bozulma durumları gözlemlenerek belgelenmiştir. Ayrıca, Ordu Kültür Envanteri, Mesudiye Belediyesi arşiv kayıtları ve Kültür Varlıkları Koruma Kurulu belgeleri incelenmiştir.

Elde edilen veriler doğrultusunda, yapının plan şeması, cephe düzeni, malzeme kullanımı ve süsleme özellikleri değerlendirilmiştir. Yapının biçimsel özellikleri Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi yapılarıyla karşılaştırılmış; taş, ahşap ve bağdadi tekniklerinin bir arada kullanıldığı özgün yapı özellikleri üzerinde durulmuştur.

Mesudiye Hükümet Konağı, Karadeniz Bölgesi'nde yer alan benzer işlevli yapılarla mimari özellikler bakımından karşılaştırılmıştır. Bu karşılaştırma, bölgesel mimarideki farklılaşmaları ve benzerlikleri ortaya koymak amacıyla yapılmıştır.

Ordu/ Mesudiye İlçesinin Coğrafi Özellikleri

Mesudiye, 37-38 doğu boylamları ile 40-41 kuzey enlemleri arasında yer alır. İlçenin merkezi Ordu il merkezine 110 km. mesafededir. Orta Karadeniz ve Doğu Karadeniz bölümleri ile Karadeniz ve İç Anadolu bölgelerinin kesişim noktasında stratejik bir konumda bulunmaktadır¹.

Mesudiye, doğuda Giresun, güneyde Sivas ve Tokat, Kuzeyde ise Gökçöy, Ulubey ve Kabadüz ilçeleriyle komşudur. 1180 kilometrekare yüzölçümüyle Ordu'nun en geniş topraklarına sahip ilçesi olarak öne çıkmaktadır. İlçe merkezi 1050m. yüksekliğe sahiptir ve bölgenin ortalama yüksekliği 1450-1500 metre arasında değişmektedir (Baş, 2022, s. 293).

İlçeyi ortadan ikiye bölen Melet Irmağı, yalnızca bir su yolu değil, aynı zamanda iklim ve bitki örtüsü açısından da sınır çizgisi görevi görür. Bu bölge, Karadeniz iklimi ile karasal iklimin birleşim noktasında yer almasından dolayı zengin bir flora çeşitliliği sunmaktadır. Türkiye'nin başka hiçbir ilçesinde bu şekilde bir özellik görülmez bu sebeple Mesudiye için çok çeşitli bir bitki örtüsüne sahip diyebiliriz (Baş, 2022, s. 293).

Mesudiye ilçesi, İç Anadolu'nun karasal iklimi ile Karadeniz sahillerinin nemli iklimi arasında bir geçiş iklimine sahiptir. Yaz ayları genellikle serin ve yağışlı geçerken, kış aylarının oldukça sert hava koşullarıyla geçtiğini söylemek mümkündür. Geçiş ikliminin bu özellikleri, tarımsal faaliyetler ve bitki örtüsü üzerinde belirleyici bir etkiye sahiptir. Bu durum, bölgeye özgü bir flora ve fauna çeşitliliği oluşmasına da katkı sağlamıştır (Baş, 2022, s. 298).

Mesudiye'nin bitki örtüsünü dört kuşağa ayrılmaktadır. Mesudiye'nin 600-1000 m. yükselti kuşağı Kestane-Meşe Kuşağı olarak adlandırılmıştır. Mesudiye'de Topçam yörelerinde görülür (Baş, 2022, s. 299). Bu kuşakta ormanların çoğunun tahrip edilerek fındık bahçesine dönüştürüldüğü görülür. Bu kuşağı bir üst kuşağından ayıran özellik ise kestane ve sapsız meşe gibi türlerin bir üst kuşak olan kayın kuşağında bulunmamasıdır. 1000-1450m. kuşağına gelindiğinde ise hâkim türün kayın ve ladin olduğu görülmektedir. Aydın Tüfekçioğlu da bu kuşağı kayın kuşağı olarak adlandırmıştır. Bu kuşağı bir üst kuşaktan ayıran özellik ise kayının bu kuşaktan sonra hakimiyetini kaybetmesidir. Bu kuşakta akçağaç, kara gürgen, çoban

¹ <http://megev.org.tr/cografya/cografi-yapi> (Erişim Tarihi: 14.11.2024)

püskülü, mor ve sarı orman gülleri, titrek kavak ve karayemiş gibi türler görülür. 1450-1750m. yükselti kuşağı ise ladin kuşağı olarak isimlendirilmiştir. Bu kuşaktaki hâkim tür ladinidir. Bu kuşağı bir üst kuşaktan ayıran özellik, ladinin bu kuşaktan sonra hakimiyetini kaybetmesidir. Sarıçam, Gökmar, dağ akçaağacı, sarı orman gülü, frenk üzümü, çoban püskülü gibi türler görülmektedir. 1750-2000m. yükselti kuşağı ise sarıçam kuşağı olarak isimlendirilmiştir. Mesudiye’de yukarı havzada bulunan bu kuşakta isimden de anlaşılacağı üzere hâkim tür sarıçamdır. Aşağı havzaya göre daha fazla karasallık gösteren ve daha az yağış alan bu kuşakta ladin bulunmamaktadır. Daha kurakça olan bu kuşakça otsu sarıçam ormanı tabakada buğdaygillerin ağırlığı artmaktadır (Tüfekçioğlu, 2003, s. 17).

Ordu/ Mesudiye İlçesinin Tarihçesi

Mesudiye’nin antik dönemlere kadar uzanan geçmişine ışık tutan önemli buluntular ve yerleşim alanları tespit edilmiştir (Baş, 2022, s. 39). Prof. Dr. Mehmet Özsait, İç Anadolu’yu Karadeniz’e bağlayan Mesudiye ve Kumru ilçelerinde yaptığı yüzey araştırmalarında, bölgenin arkeolojik tarihinin M.Ö 5000’lere kadar uzanabileceğini ifade etmiştir. Bu çalışmalar sırasında, Kalkolitik Çağ’dan Roma Dönemi’ne kadar uzanan 61 yerleşme yeri ve İlk Tunç Çağı’na ait bir nekropol alanı tespit edilmiştir. Bu bulgular, bölgenin tarih boyunca kesintisiz bir yerleşim alanı olduğunu göstermektedir (Eker, 2021, s. 32).

Mesudiye’de, özellikle Güleynı, Çağlankaya ve Bektaş Tepesi gibi yerleşimlerde tespit edilen Erken Kalkolitik Çağ seramikleri, bu bölgelerin daha erken dönemlere, yani Neolitik Çağ’a kadar uzanan yerleşim tabakalarını barındırabileceği ihtimalini ortaya koymaktadır. Bu durum, bu alanlardaki yüzey araştırmalarında tespit edilen seramiklerin yalnızca yüzeysel buluntularla sınırlı kalmadığını, altta daha eski yerleşimlere dair izler bulma olasılığının güçlü olduğunu göstermektedir (Oy, 2021, s. 3).

2018 yılından itibaren ise Atakan Akçay tarafından yürütülen yeni yüzey araştırmalarında, bölgenin tarihinin M.Ö 4.bin yılın sonu ile 3. Bin yılın başına kadar indiğini gösteren seramik parçalarına rastlanmıştır¹⁰⁰. Bütün bu çalışmalar ve buluntular Ordu ve Mesudiye’nin arkeolojik tarihinin çok eski dönemlere dayandığını ve bölgenin tarih boyunca önemli bir yerleşim alanı olduğunu kanıtlamaktadır (Eker, 2021, s. 32).

Mesudiye’nin bilinen en eski adı tarihi kaynak ve belgelerde “Milas” olarak geçmektedir. Bu isim, bölgenin antik çağlardan Osmanlı dönemi sonlarına kadar kullanılan geleneksel bir adıdır. Ayrıca, Mesudiye’nin bir dönem “Melet” adıyla anılmasının, Meletios olarak bilinen antik bir yerleşim yeriyle bağlantılı olduğu düşünülmektedir. Meletios, Mesudiye’nin en büyük

köylerinden biri olan Musalı'nın batısında yer alan eski bir yerleşim alanıdır ve bu isim yerel tarih boyunca bölge için kullanılmış olabilir (Öztürk, 2016, s. 504). Bu durum, Mesudiye'nin tarihsel isimlendirmelerinde bölgedeki eski yerleşim yerlerinin etkili olduğunu bizlere göstermektedir.

Yunan tarihçi ve coğrafyacı Strabon, Antik Anadolu Coğrafyası adlı eserinde Mesudiye ilçesinden bahsetmektedir. Strabon, Yason'dan sonra Miletos'luların Poseidon'una gelindiğini ve burada önemli üç şehir olduğundan bahseder. Bu şehirler Mylasa, Stratonikeia ve Alabanda'dır. Mylasa yani Milas için son derece verimli bir ova olduğunu ve ovanın yukarısında kule gibi bir tepe ve en iyi beyaz mermer ocağı bulunan bir dağın yükseldiğinden bahseder (Strabon, 2000, s. 231).

Pontus, Roma, Bizans dönemlerinin ardından Danişmendliler, Trabzon İmparatorluğu ve Hacıemiroğulları arasında el değiştiren kent Trabzon'dan önce Osmanlı hakimiyetine girmiştir (Öztürk, 2016, s. 504.)

Mesudiye'de yer alan Kaleköyü Kalesi büyük ihtimalle Danişmendliler tarafından yaptırılmış bir sınır kalesidir. Bahsedilen kale yıkılmaya başlamıştır, fakat kalenin mihrabı hala dimdik ayaktadır. Bu kalenin Karadeniz Bölgesi'nin Türk vatanı yapılmasında önemli bir yeri vardır. Danişmendlilere sınır karakolluğu görevi yapan bu kale, daha sonra Orta Karadeniz Bölgesi'ni bir daha değişmemek üzere tamamen Türk vatanı yapan ve Danişmendlilerin torunları olan Hacıemiroğulları beyliğinin merkezi olmuştur (Demir, 2005, s. 77).

Bu kale Niksar ve Erbaa yörelerinden hayvanlarını yazlatmak için Ordu ve Giresun yaylalarına göç eden Türkmenlerin yol güzergahındadır. Günümüzde bile devam eden bu “hayvan yazlatma göçü” Mesudiye'nin bazı köylerinde “Türkmen yolu” olarak adlandırılan mevki adlarının verilmesine sebep olmuştur (Baş, 2022, s. 80).

Mesudiye bölgesi Osmanlı devleti topraklarına Çelebi Sultan Mehmet zamanında beyliğin kendi isteğiyle bağlanması sonucu katılmıştır. Daha sonra 1427 yılında “Hızır Paşa Defteri” denilen tahrir kaydıyla da kayıtlara geçmiştir. 1427 tarihli bu defter arşivlerde bulunamamış, bu defterin varlığı 1455 tarihli tahrir defterindeki atıflardan anlaşılmaktadır (Baş, 2022, s. 128).

Milas kent merkezinin bugünkü Mesudiye ilçesinin kuzeybatısında bulunduğu düşünülmektedir. Burada toplu halde yer alan köyler arasında Mirajhur, Kaleköy, Beysekusi, Parçı, Çerçi ve Deri köyleri toplu halde yer almaktaydı (Öztürk, 2016, s. 504).

Ercan Türkmen ve Selçuk Hayli'nin Mesudiye Şehrinin (Ordu) Kuruluş, Gelişme ve Fonksiyonel Özellikleri adlı araştırmasında da Mesudiye ilçesinin merkez mahallelerinin Osmanlı dönemindeki nüfus verilerinde hiç haneye rastlanmaz (Türkmen, 2015, s.4).

Mesudiye'nin idari yapılanmasına ilişkin Osmanlı dönemine ait ilk tahrir defterlerinde, bölgenin “Vilayet-i Bayramlı me’a İskefsir ve Milas” adıyla kayıtlı olduğu görülmektedir. Bu bölge, yirmi dört idari birime ayrılmış ve 1520 yılı itibarıyla “Kaza-i Canik-i Bayram” olarak adlandırılmıştır. Daha sonra, 1547 yılında bölge İskefsir, Bayramlı ve Bazarsuyu adlarıyla üç ayrı kazaya bölünmüş, bu kazalar yirmi nahiyei kapsayacak şekilde idari birimlere ayrılmıştır (Türkmen, 2015, s.8).

Mesudiye, 1547 yılında Habsama (Gölköy) ile İskefsir'e (Reşadiye) bağlı nahiye durumundadır. 1613 yılı tahrir defterlerinde göre ise Bayramlı-yı Ordu Kazası'na bağlı bir nahiyedir (Baş, 2022, s. 131).

1642-43 tarihli Avarız Defteri kayıtlarına göre Milas, Karahisar-ı Şarki Livası'na bağlı bir kazadır. O yıllarda Karahisar-ı Şarki Livası, Arz-ı Rum/Erzurum Eyaletine bağlıdır. 1642-43 yılında Milas Kazası'nın yönetim merkezinin “Nefs-i Kal'a” olduğu görülmektedir. Milas, bir coğrafi bölge adı olarak kullanılmıştır. Milas'ın merkezinin çeşitli zamanlarda Eskidir, Herüse, Kale ve Parçı olduğu tahrir defterlerinin yazım şekline de anlaşılmaktadır. Yöredeki sözlü kültür de bu yerleşkelerin zaman içinde Milas'ın merkezi olduğunu belirlemekte, bu söylenceler, tahrir ve Avarız defterleriyle de örtüşmektedir. Milas Kazası'nda 1642/43 yılında bir kale, 78 köy ve 3 mezra bulunmaktadır. Milas öteden beri büyük bir tımar nahiyesi olarak varlığını sürdürmüştür. Kazadaki yerleşim birimlerinde 1103 hane kayıtlıdır. Milas Kalesi'nde toplam 46 hane vardır. Kalede dizdar, kale kethüdası 1 topçu, 1 kapıcı, 1 zurnacı ve 1 mehter bulunmaktaydı. Kazaya bağlı köylerin bir kısmında erbab-ı tımar, yeniçeri, sipahi vb. idari ve askeri görevliler kayıtlıdır (Baş, 2022, s. 133-134).

ORDU/MESUDIYE ESKİ HÜKÜMET KONAĞI BİNASI

Yeri: Yapı Ordu/Mesudiye ilçesine bağlı Merkez Mahallesi'nde Oktay Ekşi Caddesi'nde yer almaktadır. 141 ada ve 1 numaralı parselde kayıtlıdır. Merkezde yer alan köprüyü geçtikten sonra parti binalarının olduğu kısımdan bir merdiven vasıtasıyla yapıya ulaşılmaktadır. Eski Hükümet Konağı, günümüzde Ordu Üniversitesine bağlı Mesudiye Yüksekokulu olarak hizmet vermektedir (Görsel 1).

Görsel 1. Güney Cepheyi Gösteren Dış Görünüm

Yapının Tarihçesi: Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi’nden alınan “Mesudiye Kazası Hükümet Konağı'nın Tamiri” isimli belgeden edinilen tarihçe bilgisine göre yapımına 1907 yılında başlanan bina, 1910 yılında bitirilmiş ve Hükümet Konağı olarak hizmet vermeye başlamıştır (BOA. ML.EEM. 817/60).

Hükümet Konağı ilçe kaymakamlığının yeni hükümet binasına taşınmasından sonra Maliye Bakanlığı, Milli Emlak Genel Müdürlüğünün 07.05.1999 tarihli ve 3121-80959 sayılı yazısıyla Mesudiye İlçe Halk Kütüphanesi olarak hizmete açılmıştır (Ordu Kültür Envanteri, Ordu, 2010, s. 287)

2001 yılında Ondokuz Mayıs Üniversitesi Senatosu tarafından Mesudiye Meslek Yüksekokulunun kurulması kararı alınmış ve bu karar YÖK tarafından da onaylanarak kuruluş süreci resmen tamamlanmıştır. Gerekli hazırlıklar tamamlanarak, 20 Eylül 2002 tarihinde yapılan açılış töreni ile Yüksekokulu eğitim-öğretim faaliyetlerine başlamıştır².

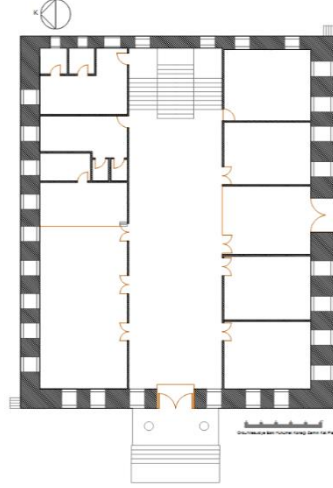
Yüksekokulu 01.03.2006 tarihinde kabul edilen ve 12.03.2006 tarihinde resmî gazetede yayınlanarak yürürlüğe giren 5467 sayılı kanun ile kurulan Ordu Üniversitesine bağlanmıştır³.

Tescil Kararı: T. K. T. V. Y. K. 25.12.1986-2841120 (Ordu Kültür Envanteri, Ordu, 2019, s. 457.)

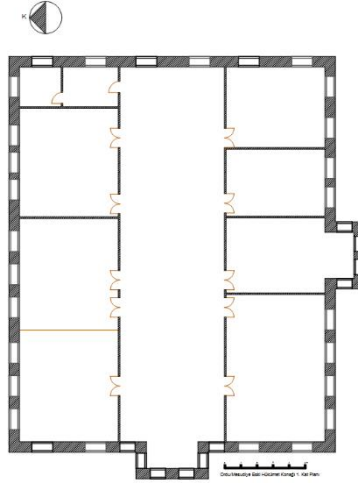
Plan, Mimari ve Süsleme Özellikleri: Yapı doğu batı doğrultusunda enlemesine yönelik gösteren dikdörtgen bir plan şeması göstermektedir (Çizim 1-2).

² <https://mmyo.odu.edu.tr/Page/45/tarihce> (Erişim Tarihi: 03.03.2025).

³ <https://mmyo.odu.edu.tr/Page/45/tarihce> (Erişim Tarihi: 03.03.2025).

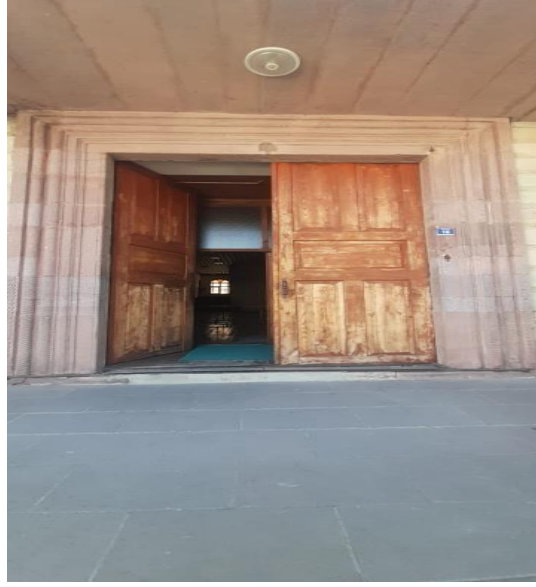

Çizim 1. Ordu/Mesudiye Eski Hükümet Konağı Zemin Kat Planı

Çizim 2. Ordu/Mesudiye Eski Hükümet Konağı 1. Kat Planı

2907 m²'lik kapalı bir alan içerisinde yer alan yapı iki katlıdır. İki adet ahşap kanatlı giriş kapısı bulunmaktadır. Bugünkü ana giriş kapısı batı cephesinde yer almaktadır (Görsel 2).

Görsel 2. Batı Cephesi Giriş Kapısı

Güney cephesinde yer alan ikinci giriş kapısı ise günümüzde kapatılmış vaziyettedir (Görsel 3).

Görsel 3. Güney Cephesi Giriş Kapısı

Yapı dışı taşkın saçaklara sahip çatıyla örtülmüştür. Çatının alt kısmında silmelere benzer profilli alınlığın tüm cepheyi dolandığı göze çarpmaktadır. Yapı, 20. yüzyılın ilk çeyreğine kadar ki dönemi kapsayan Birinci Ulusal Mimarlık dönemi örneklerindendir (Ordu Kültür Envanteri, Ordu, 2019, s. 457). Yapının kuzey cephesi 24.7 metre uzunluğundadır. Kuzey cephenin zemin kat seviyesinde dokuz adet pencere bulunmaktadır. Üst kat kısmında ise on adet pencere olduğu gözlemlenmiştir. Zemin kat seviyesinin doğu kısmında yer alan dikdörtgen pencere dışındaki diğer sekiz pencerenin yuvarlak kemerli şekilde düzenlendiği görülür. Üst katta ise tüm pencereler yuvarlak kemerli olarak düzenlenmiştir. Ayrıca pencereler özgün şeklini koruyarak ahşap kanatlı olarak günümüze kadar gelmiştir. Üzerinde herhangi bir

süsleme ögesine rastlanmamıştır. Kat aralarının hafif dışa taşkın silmeler ile belirlendiği görülmektedir (Görsel 4-5).

Görsel 4. Eski Hükümet Konağı Kuzey Cephesi

Görsel 5. Kuzey Cepheden

Doğu cephesine gelindiğinde ise üst kat kısmında 6 adet pencere yer almaktadır. Bunlar tıpkı kuzey cephede yer alan pencereler gibi yuvarlak kemerli şekilde düzenlenmiştir. Üst kat ve alt kat ayrımının kuzey cephesiyle benzerlik göstererek hafif dışa taşkın bir silmeyle yapıldığı görülmektedir. Zemin kat kısmında yedi adet pencere bulunmaktadır. Doğu cephesindeki pencerelerin güney kısma yakın olanları üst kattaki pencerelerle benzerlik göstermektedir. Güney kısma yakın olan iki pencere yuvarlak kemerli ve çift kasalıdır. Ancak orta kısımda yer alan üç adet pencere düz kemerlidir ve merdivenin olduğu kısma denk gelmektedir. Kuzey kısma yakın olan 2 adet pencere ise diğer pencerelere oranla çok daha küçük boyutlara sahiptir ve tuvalet penceresi görevi görmektedirler (Görsel 6).

Görsel 6. Doğu Cephesi Genel Görünüm

Güney cepheye gelindiğinde ise doğu cephesi ve güney cephenin kesişim noktasında doğu ve güney cepheleri içine alan iki plaka halinde pahlı bir bitkisel süslemeye yer verilmiştir (Görsel 7).

Görsel 7. Doğu Cephesi Genel Görünüm

Bu bitkisel süsleme sağ ve sol kenarlardan sütunlarla sınırlandırılmış bir kare bir zemin içerisinde yer almaktadır. Kare zeminin orta kısmında bir sekizgen içerisine yerleştirilen bu bitkisel süsleme iki daldan oluşan bir ağaç yaprağını anımsatmaktadır. Birebir aynı süsleme ögesine güney ve batı cephelerinin kesişimlerinde de rastlanmaktadır. Aynı şekilde batı ve kuzey cephelerin kesişim noktasında da bu süsleme ögesine yer verilmiştir (Görsel 8-9).

Görsel 8. Kuzey ve Batı Cephelerin Kesişim Noktasındaki Pahlı Süsleme

Görsel 9. İki Plakadan Oluşan Pahlı Bitkisel Süsleme

Genel olarak güney cepheye bakıldığında ise ikinci giriş kapısının güney cephede yer aldığı görülmektedir (Görsel 10).

Görsel 10. Güney Cephe Genel Görünüm ve Ayrıntı

Zemin kat seviyesinde yer alan çift kanatlı giriş kapısının üst kat seviyesinde bir cumba yer almaktadır. Cumbanın iki adet sütun üzerine oturtulduğu görülmektedir (Görsel 20-21). Sütunların oturtulduğu zeminin enlemesine uzunluğu 604 cm boylamasına uzunluğu ise 330 cm olarak ölçülmüştür. Burada yer alan sütun başlıklarının Korint başlıklar olduğu göze çarpmaktadır. Şekil olarak yukarıya doğru genişleyen sepet şeklindedir. Cumbanın cephe kısmındaki iki adet pencerenin altında yer alan bir yuvarlak kemerle cumbanın hareketlendirildiği görülmektedir. Günümüzde kapatılan ve iç kısımdan bir set ile oda haline getirilen güneydeki giriş kapısı düz kemerli ve yanlardan ikili silmelerle hareketlendirilmiş bir bordürle sınırlandırılmıştır. İki kanatlı ahşap kapı kanatlarına sahip giriş kapısının giriş açıklığı ise 230 cm genişliğindedir.

Görsel 11. Güney Cephedeki Cumbayı Taşıyan Sol ve Sağ Sütun

Giriş kapısının iki yanında yani zemin kat seviyesinde dörder adet pencere bulunmaktadır. Üst katta ise cumbadaki pencereleri de sayarsak 12 adet pencere yer almaktadır. Bu pencereler boyut ve düzen olarak birbirleriyle benzer şekilde yuvarlak kemerli ve çift kasalı şekildedir. Alt kat ve üst kat ayrımını yapan dışa taşkın silmeler yine bu cephede de görülmektedir. Bu cephede farklı olarak zemin kat seviyesindeki pencerelerin alt kısmında da bu silmenin aynısını görmekteyiz. Zemin kat kısmının kesme taş şeklindeki cephe tasarımının üst kattan farklı bir hava kattığı göze çarpmaktadır. Batı cephesine gelindiğinde ise daha önce de bahsettiğimiz kesişim noktasındaki iki plaka halindeki pahlı bitkisel süsleme burada da yer almaktadır. Form, düzenleme ve şekil olarak diğerleriyle birebir benzerlik göstermektedir (Görsel 8).

Batı cephesinde asıl giriş kapısı yer almaktadır. Giriş kapısına beş basamaklı bir merdiven ile ulaşılmaktadır. Giriş kapısı diğer giriş kapısı gibi ahşap ve çift kanatlıdır. Kapının giriş açıklığı 230 cm olarak ölçülmüştür. Batı cephesinin zemin seviyesinde girişin kuzey ve güneyinde üçer pencere bulunmaktadır. Bu pencereler yuvarlak kemerlidir form ve şekil olarak birbirleriyle benzerlik göstermektedirler. Güney cephesindeki gibi üst kat seviyesinde bir cumba yer almaktadır. Bu cumbayı altta iki sütun taşımaktadır. Sütunlar güney cephedeki sütunlarla benzerlik göstermektedirler. İki sütun arasındaki uzunluk 312 cm olarak ölçülmüştür (Görsel 12).

Görsel 12. Batı Cephe

Cumbanın üzerinde dört adet pencere bulunmaktadır. Bu pencereler son kata açılmaktadır. Kuzey ve güney kısımda yer alan pencereler form ve boyut olarak diğer pencerelerden daha küçük olarak değerlendirilmiştir. Yine güney cephesindeki cumba gibi ön kısımdaki iki pencerenin alt kısmı kemerle hareketlendirilmiştir. Cephe pencerelerine gelindiğinde ise alt kat ile benzerlik göstererek üçer adet pencere olduğu görülmektedir. Bunlar yuvarlak kemerlidir ve aynı boyutlardadır. Batı cephesini genel olarak ele aldığımızda bütün özellikleriyle güney cephenin bir benzeri olduğunu söylemek mümkündür. Kat aralarını belirten silmeler, pencere altındaki silmeler, cumba ve yapı malzemeleriyle birlikte güney cephedeki düzenin burada tekrarlandığını görmekteyiz. Bu cephede farklı olarak pencere adetlerini ve zemin kat kısmının altında yer alan havalandırma delikleri bulunmaktadır (Görsel 12-13).

Görsel 12. Batı Cephesi Alt ve Üst Kat Pencere Detayı

Görsel 13. Batı Cephesindeki Havalandırma Deliklerinden

Batı cepheden yapının içine girildiğinde ahşap camekanlı dikdörtgen şekilli bir hole geçilmektedir (Görsel 14).

Görsel 14. Batı Girişindeki Dikdörtgen Formlu Giriş Holü

Bu dikdörtgen mekânı geçtikten sonra uzun bir koridor ile karşılaşırız. Koridorun dikdörtgen mekândan merdivenlere kadar ki kısmı 1791 cm olarak ölçülmüştür. Koridorun genişliği ise 630 cm olarak ölçülmüştür. Zemin ve tavan örtüsünde ahşap malzeme kullanılmıştır (Görsel 15).

Görsel 15. Birinci Kat İç Mekanın Genel Görünümü

Aynı şekilde koridorun sağ ve solunda yer alan odaların kapıları da ahşap malzemeye sahiptir. Girişin sağında yer alan ilk odanın ölçüleri 586x455 cm şeklindedir. Bu oda günümüzde öğretim elemanları tarafından kullanılmaktadır. Odanın zemin ve tavanı tıpkı koridorda olduğu gibi ahşap malzemeye sahiptir. Odanın içerisinde 4 adet pencere yer almaktadır (Görsel 16).

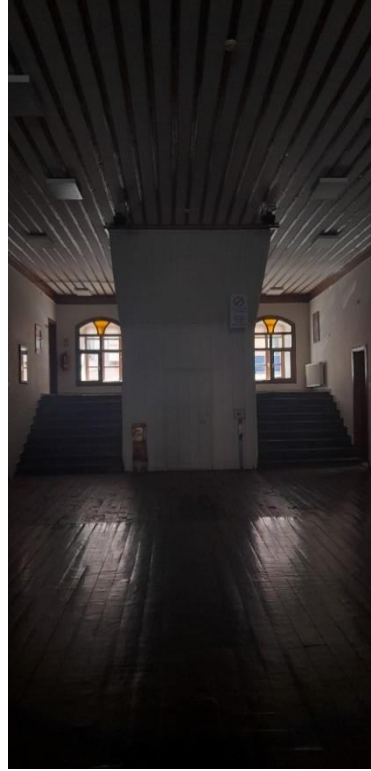
Görsel 16. Öğretim Elemanları Odası Kapısı ve Genel Görünüm

İkinci oda ise 586x430 cm ölçülerine sahiptir ve iki adet pencere yer almaktadır. Bu iki odanın yan kısmında güneydeki giriş açıklığı yer almaktadır; ancak bu bölüm ahşap görünümlü bir set ile oda haline getirilmiştir. Bu odanın iç ölçüleri ise 605x461 cm şeklindedir. Oda haline getirilen bu giriş açıklığının sağ tarafında iki oda daha bulunmaktadır. Bu odalardan ilki günümüzde yüksek okul sekreterliği olarak kullanılmaktadır. Oda 591x420 cm ölçülerindedir ve iki adet pencere yer almaktadır. Hemen yan kısımda yer alan diğer oda ise 586x480 cm ölçülerindedir ve günümüzde öğrenci işleri olarak kullanılmaktadır. Bu oda da 2 adet pencereye yer verilmiştir. Yapının güney kısmına denk gelen bu odaların kapıları öğrenci işleri haricinde çift kanatlıdır. Sadece öğrenci işleri olarak kullanılan odanın kapısı tek kanatlıdır. Yapıya girdikten sonra sol kısımda kalan yani yapının kuzeyine denk gelen odalara geldiğimizde ise ilk odanın 1390x590 cm ölçülerinde yapı içerisindeki en büyük oda olduğunu söyleyebiliriz. Bu oda günümüzde konferans salonu olarak hizmet vermektedir ve 3 adet girişe sahiptir. Konferans salonunun kapıları ahşap ve çift kanatlıdır. Oda içerisinde 8 adet pencere yer almaktadır. Bir basamak vasıtasıyla sahne alanına çıkılan salonda, sahnede yer alan bir kapı vasıtasıyla da 343x188 cm ölçülerindeki kulis ya da kiler diyebileceğimiz bir mekâna giriş yapılmaktadır (Görsel 17).

Görsel 17. Konferans Salonu İç Mekan

Kulis kısmında bir adet pencere yer almaktadır. Kulisin bitişiğinde yer alan kısım ise kadınlar tuvaletidir. Erkekler tuvaletine 9 basamaklı bir merdivenden erişilmektedir. Erkekler tuvaleti beşik tonoz örtülüdür. Yapının üst katına doğu kısımdaki merdivenlerden ulaşılmaktadır (Görsel 18).

Görsel 18. İkinci Kata Çıkışı Sağlayan Merdivenler

16 basamaklı son merdiveni çıktıktan sonra zemin kata benzer simetrik bir plan şeması ile karşılaşılmaktadır. Basamaklar 30x20 cm ölçülerindedir. İkinci katın boydan boya cumba kısmına kadar ki uzunluğu 2521 cm genişliği de 630 cm olarak ölçülmüştür. İkinci katta merdivenlerin sağ kısmında yani yapının kuzeyine denk gelen kısımda toplam 4 adet oda bulunmaktadır. Kuzeydoğu kısımdan başlandığında ilk bölüm çay ocağı ve onun yanındaki

küçük odadan oluşur. Çay ocağı 343x247 cm ölçülerindedir. Onun yanında yer alan küçük bölüm ise 260x247 cm ölçülerine sahiptir ve tek pencere yer almaktadır. Diğer üç oda ise derslik olarak kullanılmaktadır (Görsel 19).

Görsel 19. İkinci Katta Kuzey Cephedeki Oda ve Dersliklerin Genel Görünümü

Çay ocağının hemen bitişiğinde yer alan dersliğe giriş iki kanatlı ahşap iki adet kapıdan sağlanmaktadır. 675x613 cm ölçülerindeki bu derslik tıpkı zemin kattaki odalar gibi ahşap tavan ve zemine sahiptir ve 3 adet pencere yer almaktadır. Bu dersliğin yanında yer alan iki derslik alt katta konferans salonuna denk gelmektedir. Burası da aslında zemin kat planı ile simetrik bir plana sahipmiş ancak konferans salonu kısmına denk gelen kısım ortadan bir bölme duvar ile bölünerek iki derslik haline getirilmiştir (Görsel 20).

Görsel 20. Kuzey Cephe Yeri Alan Panel ile Bölünmüş Derslik

Bu iki derslik diğer derslik gibi ahşap tavan ve zemine sahiptir. İki dersliğin de ölçüleri 695x613 cm olarak ölçülmüştür. Bir yönü batı cepheye bakan derslikte beş adet pencere yer alırken diğer derslikte üç adet pencere yer almaktadır. Güney kısmında yer alan odalardan zemin kattaki güney girişe denk gelen cumbalı kısım müdür odası olarak hizmet vermektedir. Müdür odasına yine çift kanatlı ahşap bir kapıdan giriş yapılmaktadır. Cumba kısmında 4 adet pencereye yer verilmiştir. Odanın girişten cumbaya kadar ki uzunluğu 785 cm ölçülerindedir. Müdür odasının solunda yer alan bölüm bilgisayar odası olarak hizmet vermektedir. 615x916

cm ölçülerindeki bu odanın 2 adet girişi bulunmaktadır. Kapılar diğer odalarda olduğu gibi ahşap ve çift kanatlıdır. Oda içerisinde altı adet pencere yer almaktadır. Müdür odasının sağında yer alan iki odadan birisi müdür yardımcısı odası diğeri de derslik olarak kullanılmaktadır. Müdür yardımcısı odası 615x417 cm ölçülerindedir ve 2 adet pencereye sahiptir. Son olarak müdür yardımcısı odasının yanında yer alan derslik ise 615x510 cm ölçülerindedir ve 4 adet pencereye sahiptir. Diğer derslik ve odalar gibi çift kanatlı ahşap bir kapıdan giriş sağlanmaktadır. Genel olarak bakıldığında yapının iç kısımlarının çoğunlukla ahşap olması herhangi bir yangın durumunda tehlike arz etse de statik açıdan oldukça sağlam ve iyi durumda olduğu gözlemlenmiştir (Görsel 21-22).

Görsel 21. İkinci Kat İç Mekan Doğu Cephe Görünümü

Görsel 22. İkinci Kat İç Mekan Batı Cephe Görünümü

İnşa Malzemesi ve Tekniği: Yapı malzemesi olarak düzgün kesme taş malzeme kullanıldığı gözlemlenmektedir. Yapının giriş kapıları ve iç mekanda yer alan kapılar ahşap malzemeye sahiptir. Aynı şekilde yapının iç döşemeleri de ahşap malzemelidir. Yapıda yer alan pencerelerin de ahşap malzemeye sahip olduğu gözlemlenmiştir.

DEĞERLENDİRME, KARŞILAŞTIRMA VE SONUÇ

Yapılan çalışmada Ordu'nun Mesudiye ilçesinde, Merkez Mahallesi'nde yer alan hükümet konağı binası mimari, sanatsal ve kültürel nitelikleri bakımından incelenip değerlendirilmiştir. Yapı hem fiziksel özellikleri hem de ait olduğu dönemlerin mimari anlayışını yansıtmaktadır. İncelenen yapı 1907-1910 yılları arasında inşa edilmiştir. Eski Hükümet Konağının üzerinde herhangi bir kitabeye ulaşılamamıştır.

Osmanlı döneminden günümüze gelen Mesudiye Eski Hükümet Konağı, Ordu ili Mesudiye ilçesine bağlı Merkez Mahallesi'nde, Oktay Ekşi Caddesi üzerinde yer almaktadır. İlçe merkezinde yer alan köprünün geçilmesinin ardından, parti binalarının bulunduğu alandan merdivenle ulaşılan bir konumdadır. Eski Hükümet Konağı, günümüzde Ordu Üniversitesine bağlı Mesudiye Yüksekokulu olarak hizmet vermektedir. Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi'nden alınan "Mesudiye Kazası Hükümet Konağı'nın Tamiri" isimli belgeden edinilen tarihçe bilgisine göre yapımına 1907 yılında başlanan bina, 1910 yılında bitirilmiş ve Hükümet Konağı olarak hizmet vermeye başlamıştır. Bu tarih aralığı 20. yüzyılın ilk çeyreğinde etkili olan Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi'ne denk gelmektedir. Hükümet Konağı, 01.03.2006 tarihinde kabul edilen ve 12.03.2006 tarihinde resmî gazetede yayınlanarak yürürlüğe giren 5467 sayılı kanun ile kurulan Ordu Üniversitesine bağlanmıştır.

Yapı, doğu-batı doğrultusunda uzanan dikdörtgen plan şemasına sahiptir. Yaklaşık 2907 m²'lik kapalı alana oturan yapı, iki katlıdır. Yapımında düzgün kesme taş malzeme kullanıldığı gözlemlenmektedir. İki adet ahşap çift kanatlı giriş kapısına sahip olan yapının günümüzde kullanılan ana girişi batı cephesindedir; güney cephesindeki ikinci giriş ise kapatılmış durumdadır. Batı cephede yer alan dikdörtgen formlu kapı açıklığının çevresi kademeli bordür ile çevrelenmiştir. Aynı düzen güney cephedeki giriş kapısında da görülmektedir. Her iki giriş kapısının çevresini sınırlayan bu bordürler üzerinde taş işlemler mevcuttur. Bunlar yapının giriş kapısında hareketlilik sağlayan süslemelerdir. Yine giriş cepheleri olan batı ve güney cephelerde girişin üzerinde birer cumba yer almaktadır. Bu cumbalar iki adet taş sütun tarafından taşınmaktadır. Sütunların başlıkları korint formundadır. Hükümet konağı genel olarak özetlendiğinde en hareketli cephelerin giriş cepheleri olduğu ortaya çıkmaktadır. Bunu temel sebebi yapının Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi'ne denk gelmesidir. 1908-1930 yılları arasında etkili olan Birinci Ulusal Mimarlık Akımı, daha çok dönemin siyasi düşünce ortamı etkisiyle şekillenmiştir. Türkçülük ve ulusallaşma fikrini savunan fikir adamlarının söylemlerinin etkili olduğu bir dönemdir (Ceylan & Aydın, 2024, s. 95-111).

Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi'nde mimaride yabancı unsurların arındırılması amaçlanmıştır. Osmanlı Devleti'nin 1873 yılı Viyana Sergisi için hazırlattığı, içeriğinde Osmanlı Usullerine de yer verilen Usul-i Mi'mari-i Osmani kitabı, dönem mimarlarına esin kaynağı olmuştur (Ceylan & Aydın, 2024, s. 95-111). Çeşitli kaynaklarda Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi'nin cephe tasarımlarına özel önem verilen dönemlerden biri olduğuna değinilir. Esra Yıldız ve Mimar Özge Parlak'ın "Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi Kamu Yapıları" isimli çalışmasında bu dönemde inşa edilen idari ve kamu yapılarındaki üslup birliğinin dikkat çekici olduğundan bahseder. Yine aynı çalışmada bu yapıların orta aks girişli ve anıtsal özellikler taşıdığı tespit edilmiştir. Yapıların ana cephelerinde özellikle abartılmış bir anıtsallık bulunduğu bahsedilmektedir. Ayrıca Kemerli pencereler, kubbeler, Türk yıldızlı işlemler, çini süslemeler ve ince taş işçiliği bu yapılarda kullanılan mimari elemanlar olmuşlardır (Yıldız ve Parlak, 2018, s.4930-4947). Mesudiye Eski Hükümet Konağı'nı bu bağlamlarda ele alındığında cephe tasarımlarında taşıdığı özellikler nedeniyle bu akımın tesiri ile inşa edilmiş olmalıdır. Çünkü dışarıdan bakıldığında göze çarpan ilk şey cumbalar ile görkemli hale getirilen giriş cepheleridir.

Kuzey ve doğu cephelerin giriş cephelerinin aksine düz, süslemesiz sıva üzerine beyaz boya ile sade bir görünümde olduğu görülmektedir. Giriş açıklığını sınırlayan kenar bordürler üzerinde yer alan ince taş işçiliği de yine bu dönemin mimari elemanlarından birisidir. Girişin üzerinde yer alan cumbalar alt tarafta iki adet taş sütun tarafından taşınmaktadır. Çalışmamızda yer alan sütun başlıklarının korint tipte başlıklar olduğu katalog kısmında belirtilmiştir. Ancak Cennet Ceylan ve Önder Aydın'ın "I. Ulusal Dönem Mimarlığında Sütun Düzeni Analizi: Ankara Etnografya Müzesi Örneği" isimli çalışmasında Usul-i Mi'mari-i Osmani kitabının Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi'ne esin kaynağı olduğunu belirtmektedir. Bu kaynakta yer alan Osmanlı usulleri incelendiğinde Mesudiye Hükümet Konağında yer alan sütunların Mücevheri (Süslemeli) Mimari Usulü içerisinde yer aldığını söylemek mümkündür. Mücevheri (Süslemeli) Mimari Usulünün tanımında belirtilen Yunan sütun düzenlerinden "Korint" sütun düzenine benzemektedir ibaresi yapıdaki sütunların bu usul adı altında değerlendirilebileceğini göstermektedir. Yapının cephelerinin kesişim noktalarında yer alan süsleme yapıya hareketlilik kazandıran diğer bir süsleme unsurudur. Süslemeyi kişisel olarak Selçuklu dönemi medreselerinde yer alan bitkisel kabartma süslemelere benzemektedir. Dönemin özelliği olan Ulusalcılık ve Türkçülük göz önüne alındığında bu motifin kullanım sebebi Osmanlı ya da Selçuklu özelliği taşıyan bir süsleme ögesi kullanarak batılı özelliklerden kurtulup öze dönme

isteği olabilir. Birinci Ulusal Mimarlık dönemi yapılarının plan özellikleri incelendiği zaman, birçoğunun tek bir dil ile tasarlandığı görülmektedir.

Genel olarak dikdörtgen plan şemasının kullanıldığı, geniş saçaklı, pencerelerde kemer düzeninin kullanıldığı, simetrik planlama anlayışının hakim olduğu görülmektedir (Yaldız ve Parlak, 2018, s.4930-4947). Mesudiye Eski Hükümet Konağı'nın planı incelendiğinde dikdörtgen bir plan şeması sergilediği görülmektedir. İç mekânda her iki katta da ortada geniş bir koridor ve onun kuzey ve güney cephesine yerleştirilmiş odalardan müteşekkildir. Hükümet Konağı'nın her iki katı da oldukça simetrik bir plan şeması sergilemektedir. Bu yönüyle Giresun Üniversitesi'nin rektörlük binası olarak hizmet veren Eski Hükümet Konağı⁴ (Hicri 1307 Miladi 1886) ile benzerlik göstermektedir (Görsel 23).

Görsel 23. Giresun Eski Hükümet Konağı (www. <https://karadeniz.gov.tr>)

Her iki yapıda yığma yapım sistemiyle inşa edilmiştir ve kesme taş malzeme kullanılmıştır. Yapının giriş cephesinin orta aksı, tıpkı Mesudiye Eski Hükümet Konağı'nda olduğu gibi bir cumba ile anıtsal bir görünüme kavuşturulmuştur. Cumbayı alt kısımda dört adet sütunun taşıdığı görülmektedir. Bu kısımda yer alan sütunların kaideleri Mesudiye Hükümet Konağı'ndaki sütunlar ile karşılaştırıldığında Mesudiye'dekiler daha sönük

⁴ <https://karadeniz.gov.tr/hukumet-konagi-rektorluk-binasi> (Erişim Tarihi: 09.06.2025)

kalmaktadır. Pencere kenarlıkları da Mesudiye’de yer alan yapı ile benzerlik göstermektedir. Aynı şekilde bazı pencere açıklıkları yuvarlak kemerli bazıları da basık kemerli olarak düzenlendikleri görülmektedir. Her iki yapının benzer olan bir diğer özelliği ise kat aralarının dışa taşkın bir silme ile yapılmasıdır. Aynı şekilde her iki yapının da üst örtüsü kırma çatı olup çatı malzemesi alaturka kiremittir. Saçakların da yine benzer bir şekilde yapıdan dışa taşkın şekilde olduğu görülmektedir. İç mekana geçildiğinde ortada uzun bir koridor ve koridorun her iki cephesine yerleştirilen odaların olması iç mekanın planı açısından da benzerlik gösteren özellikler arasındadır.

Trabzon/Vakfıkebir ilçesinde yer alan Eski Hükümet Konağı kuzey-güney doğrultusunda eğimli bir arazide yer almaktadır. Mesudiye Hükümet Konağı ile benzer şekilde yığma yapım sistemi ile inşa edilmiştir ve inşasında kesme taş malzeme kullanılmıştır (Görsel 24).

Görsel 24. Trabzon/Vakfıkebir Eski Hükümet Konağı ([www.https://karadeniz.gov.tr](https://karadeniz.gov.tr))

Her iki yapı da dikdörtgen plan şeması sergilemesiyle benzerlik göstermektedirler. Yapıyı Mesudiye Eski Hükümet Konağı’ndan ayıran özellik ise giriş cephesinin Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi özelliğinin aksine anıtsal olmayışıdır. Giriş cephesinde hareketlik sağlayan tek öğe girişin üzerinde yer alan küçük balkondur. Üst örtüsü ve dışa taşkın saçaklarıyla Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi özelliklerini taşıyan bu yapı bu dönemin asıl özelliği diyebileceğimiz

anıtsal cephe düzenlemesine sahip olmaması açısından diğer yapılar ile de farklılık göstermektedir.

Trabzon'un Ortahisar ilçesinde yer alan Eski Hükümet Konağı, Tabakhane Köprüsü'nün batısında yer alır. Yazılı kaynaklara göre, 1933 yılında Hükümet Konağı olarak inşa edilmiştir. I. Ulusal Milli Mimari akımı etkisiyle inşa edilen yapı 1987 yılına kadar Hükümet Konağı olarak kullanılmıştır (Görsel 25). Kültür Bakanlığı'na devredilen yapı, 1989 yılında restore edilmiş, 1991 yılında İl Kültür Müdürlüğü olarak hizmet vermeye başlamıştır. Yapı halen İl Kültür Müdürlüğü olarak hizmet vermektedir⁵.

Görsel 25. Trabzon/Ortahisar Eski Hükümet Konağı (www.https://karadeniz.gov.tr)

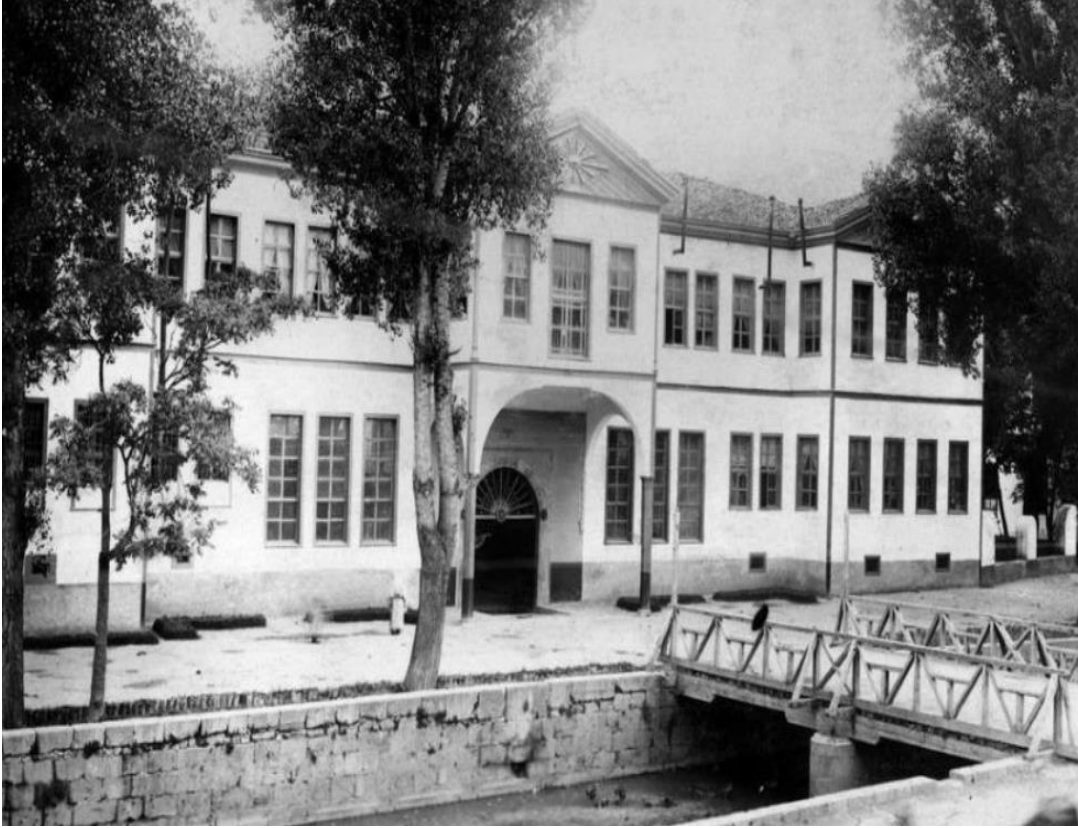
Yığma yapım sistemiyle inşa edilen yapıda malzeme olarak kesme taş malzeme kullanıldığı görülmektedir. Yine dikdörtgen plan şeması, dışa taşkın saçaklarıyla Mesudiye Eski Hükümet Konağı ile benzerlik gösteren yapıda giriş cephesine ulaşım tek kollu bir merdivenin yükseltilmesiyle sağlanmıştır. Birinci kata ait olan pencereler sivri, zemin kata ait olan pencereler ise basık kemerlidir. Sivri kemerlerin görülmesi yine farklı özelliklerden birisidir. Ancak bu yapıyı diğer yapılardan ayıran en önemli özellik Doğu, batı ve kuzey cephelerinde normal kat pencerelerinin üst kısımları yani kemer alınlıklarının mavi çiniler ile

⁵ <http://karadeniz.gov.tr/idari-yapi-hukumet-konagi/> (Erişim Tarihi: 08.10.2025)

kaplanmasıdır. Bu çinili süslemeler Selçuklu ve Osmanlı mimarisindeki süslemeleri hatırlatmaktadır. Bu yönüyle Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi'nin batılı etkilerden uzaklaşıp öze dönme hedefini kanıtlayan unsurlardan birisidir. Çünkü Mesudiye Eski Hükümet Konağı'nda yer alan bitkisel süslemenin de bu hedefle yapıldığı değerlendirilebilir.

Samsun'da bulunan Hükümet Konağı (1884) ise hem U şeklindeki plan şeması ve Neoklasik üslup tarzıyla açısından Mesudiye Hükümet Konağı ile ayrılmaktadır. Bu durum bu iki yapının farklı tarihlerde farklı akımların etkisinde kalındığı dönemlerde inşa edilmeleriyle açıklanabilir.

Mesudiye Hükümet Konağı giriş kapılarındaki öne ve yana açılan form itibarıyla Tokat'ta Günümüze ulaşamayan Eski Hükümet Konağı Binası (1870) ile de benzerlik göstermektedir (Seyfi, 2024a, s. 261-281); ancak diğer taraftan orta aksın Tokat Hükümet Konağı'nda üçgen alınlıkla sonlandığı görülürken Mesudiye Hükümet Konağı'nda böyle bir uygulama görülmemektedir (Görsel 26).

Görsel 26. Tokat Hükümet Konağı'nın Batı Cephesi (Erdem, 2016). X.com.
(<https://x.com/hergezgin/status/809089030419791872>)

Diğer taraftan Tokat'ın Zile İlçesinden Günümüze gelememiş bir diğer örnek hükümet konağı binasına da bakıldığında Mesudiye Merkez binası ile giriş kısımlarındaki benzerlikleri açıktır. Zile Eski Hükümet Konağı Binası'nın (1891-1892) çift yönlü bir merdivenle ulaşılan öne ve yana açılan giriş kısmı yine Mesudiye Hükümet Binası ile benzerlik göstermektedir (Seyfi, 2024b, s.177-199).

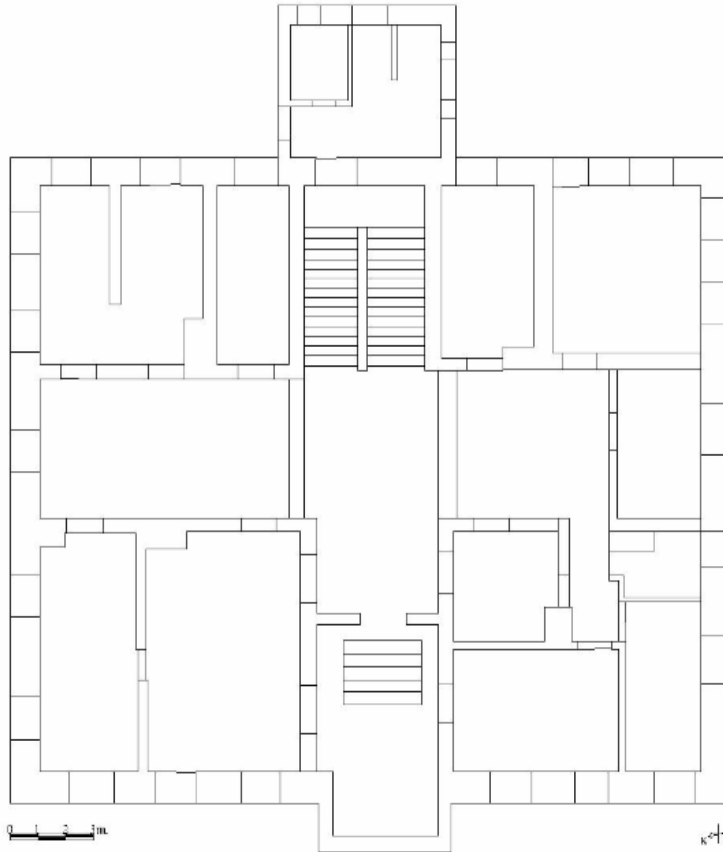
Yapının plan şemaları incelendiğinde Mesudiye Eski Hükümet Konağı ile benzer özelliklere sahip olduğu görülmektedir. Zile Eski Hükümet Konağı da tıpkı Mesudiye'deki gibi orta kısımda bir hol ve onun etrafına yerleştirilen odalardan meydana gelmektedir. Yapının cumba ve merdivenlerle birlikte yükseltilmiş girişi, diğer hükümet konaklarındaki gibi anıtsal bir etki oluşturmaktadır. Dikdörtgen form ve yuvarlak kemerli pencere düzeni, döneminin üslubuna özgü bir karakter sergilemektedir. Tüm bu benzerliklerin yanında, yapıda moloz taş üzeri ahşap arası tuğla tekniğine yer verilmesi (Seyfi, 2024b, s.194.), onu Mesudiye'deki hükümet konağından ayıran bir unsur olarak öne çıkmaktadır (Görsel 27).

Görsel 27. Zile Eski Hükümet Konağı Genel Görünüm
(Kültür Envanteri Fişinden, Zile Belediyesi Arşivi).

Karadeniz Bölgesi dışında yer alan hükümet konaklarından biri de Bergama Hükümet Konağı'dır. Bergama Hükümet Konağı, Bergama'nın Zafer Mahallesi Cumhuriyet Caddesi'nde yer almaktadır (Toptaş, 2016, s. 413).

Yapının doğuya bakan giriş kapısının üstünde, iki kartuş içinde yer alan (H. 1281) 1867 tarihli mermer kitabesi bulunmaktadır (Toptaş, 2016, s. 413). Ancak Kaymakam Kemal Bey (1903-1909) ve II. Abdülhamit (1876-1909) dönemlerinde yapıldığı bilinen binanın bu bilgiler ışığında 1903- 1909 tarihleri arasında inşa edildiği anlaşılmaktadır (Toptaş, 2016, s. 414). Bergama Hükümet Konağı'nın zemin kat planı incelendiğinde Mesudiye Eski Hükümet Konağı ile benzer bir plan şemasında olduğu görülmektedir. Bergama Hükümet Konağı'nın plan şeması Mesudiye'de olduğu gibi ortada bir koridor ve koridor etrafına yerleştirilmiş odalardan meydana gelmektedir (Görsel 28). Dışa taşkın saçaklar yine dönemin üslubunu yansıtan özelliklerden bir tanesidir. Bergama Hükümet Konağı ile diğer konaklar arasında farklılık yaratan özellik ise cephe tasarımıdır. Dönemin üslubunda cepheler anıtsal ve dışa taşkın şekildedir. Ancak Bergama Hükümet Konağı, cephe özellikleri bakımından kanatları vasıtası ile dışarı çıkma yapmayan özelliktedir (Toptaş, 2016, s. 417).

Görsel 28. Bergama Hükümet Konağı Zemin Kat Planı (R Toptaş'tan)

Mesudiye'deki hükümet konağı ile Elazığ Eski Hükümet Konağı karşılaştırıldığında dönemin mimari özellikleri açısından benzerlikler göstermektedir. Elazığ Eski Hükümet Konağı, şehir merkezi Çarşı Mahallesi'nde yer almaktadır (Öztürk, 2023, s.252). Elazığ Eski Hükümet Konağı'nın özgün yapım kitabeleri, giriş kapısının her iki yanında yer alan yuvarlak kemerin üst bölümünde, kare planlı iki kitabe şeklindedir. Günümüzde mevcut olmayan bu kitabelerden, batıdaki kitabedeki yazı hakkında herhangi bir bilgiye ulaşılamamıştır. Ancak doğudaki kitabede, Elazığ Eski Hükümet Konağı'nın 1896 (H. 1312) yılında, dönemin Elazığ Valisi Enis Paşa tarafından inşa edildiği ve yapımının Hacı Hayri tarafından gerçekleştirildiği belirtilmektedir (Öztürk, 2023, s. 252).

Elazığ Eski Hükümet Konağı, bodrum kat üzerine inşa edilmiş iki kat ile toplam üç kattan oluşmaktadır. Yapı, doğu-batı yönünde uzanan dikdörtgen bir plana sahiptir (Öztürk, 2023, s.252.). Yapı gerek plan gerek cephe düzeni olarak simetrik olarak tasarlanmıştır (Öztürk, 2023, s.256). Plan özellikleri incelendiğinde, yapının orta sofalı plan tipine benzer bir şemaya sahip olduğu görülmektedir. Mesudiye Hükümet Konağı da konut mimarisine yakın bir plan şemasına sahip olduğundan, iki yapı arasında benzerlikler bulunmaktadır. Ana giriş cephesi, diğer cephelere göre daha hareketli bir yapıya sahiptir (Öztürk, 2023, s.257). Bu özelliği nedeniyle, dönemin mimari üslubunu yansıttığı söylenebilir. 1864 yılı sonunda inşasına başlanan, 1946 yılında yanarak ortadan kalkan ve Amasya'da bu amaçla inşa edilen ilk hükümet konağı binası da karşılaştırma yapabileceğimiz yapılar arasındadır (Yazıcı, 2010, s.98). Subasman katı üzerine iki katlı olan hükümet konağı, kareye yakın dikdörtgen planlıdır. Binanın dört köşesi, cephelerin orta kısımlarında, bir pencere açıklığı boyunda dışa çıkarılmıştır (Yazıcı, 2010, s.98). Dışarıya taşıntı yapan cepheleri sebebiyle diğer hükümet konaklarıyla benzerlik göstermektedir ve dönemin mimari üslubunu yansıtmaktadır.

Son olarak Kütahya'da yer alan Eski Hükümet Konağı, 1907 yılında inşa edilmiştir (Uzunçarşılı, 1932, s. 140).

Yapılış yılı Birinci Ulusal Mimarlık dönemine denk gelen bu yapının en önemli özelliği cephelerde yer alan Kütahya çinisi süslemeleridir. Genel bir değerlendirme yapacak olursak, Mesudiye Eski Hükümet Konağı, Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi'nin karakteristik özelliklerini taşıyan, dönem mimarisinin hem plan olarak hem de cephe düzeni açısından özgün bir örneğidir. Hükümet Konağı, simetrik planı, kullanılan yapım malzemesi, anıtsal giriş cephesi, pencere düzenleri ve taş işçiliği ile dönemin mimarlık üslubunu yansıtmaktadır.

Farklı şehirlerde yer alan hükümet konaklarıyla yapılan karşılaştırmalarda, Mesudiye Hükümet Konağı'nın, Giresun, Trabzon, Samsun, Bayburt, Zile, Bergama, Elazığ, Amasya ve

Kütahya'daki yapılarla birçok yönden benzeştiği görülmektedir. Ancak bazı yapılardaki sütun düzenleri ve süsleme öğelerinin farklılık gösterdiği görülmektedir. Ortak noktalara gelindiğinde yapıların genellikle yığma yapım sistemi kullandıkları görülmektedir. Yapım malzemesi olarak kesme taş malzeme kullanımı hemen hemen tüm yapılarda mevcuttur. Dikdörtgen plan şeması, süslemeli giriş cepheleri, cumbalı ya da balkonlu giriş açıklıkları bu dönemin öne çıkan özellikleri arasında değerlendirilebilir. Bazı yapılarda Selçuklu ve Osmanlı'dan gelen mimari süsleme öğelerinin daha belirgin şekilde kullanıldığı görülür. Özellikle Kütahya Eski Hükümet Konağı üzerinde yer alan çinileriyle Selçuklu dönemi süsleme özelliklerini yansıtmaktadır (Görsel 29).

Bu durum Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi'nin öze dönüş vurgusunu göstermesi bakımından önemlidir.

Görsel 29. Kütahya Eski Hükümet Konağı Çinili Cephe Görünüşü (<https://kulturenvanteri.com>)

Sonuç olarak, Mesudiye Eski Hükümet Konağı, yapım tarihi, cephe düzeni, plan şeması ve süsleme unsurları açısından dönemin mimari anlayışına uygun bir yapıdır. Ayrıca taşrada inşa edilmiş bir kamu yapısı olması dolayısıyla da kent içerisinde kendi değerini yansıtan özgün bir örnektir. Diğer yapılarla olan benzerlikleri de düşünüldüğünde bu konağın Birinci Ulusal Mimarlık dönemi eseri olduğu açıkça görülmektedir.

Hükümet konaklarının konumu değerlendirildiğinde genellikle şehirlerin yeryüzü şekilleri bu hususta belirleyici olmuştur. Tanzimat döneminde kent meydanlarının belirlenip

şekillendirme anlayışının ilerleyen süreçte de devam ettiği bahsi geçen yapılar ve Mesudiye Hükümet Konağı örneğinden de anlaşılmaktadır.

Kent yaşamındaki insanlar çeşitli nedenlerle kimlik karmaşası yaşayabilir ve kökleri ile bağları zayıflayabilir. Bu sebeple hafıza mekanlarının önemi giderek artmaktadır. Geçmişin hatırlanmasında onarılan yapılara işlev verilmesi de önemli bir araç olarak karşımıza çıkar. Bu bir müze olabildiği gibi kimi zamanda yeni işlev verilerek hayata kazandırılan mekanlar olabilmektedir (Keskin, 2014, s.34; Seyfi, 2024c, s. 90).

Mesudiye Hükümet Konağı binası da bugün işlev verilerek kullanımı sürdürülen yapılar arasındadır. Ordu Üniversitesi'nin bir binası olarak işlevlendirilen yapının hem kültürel miras olarak devamlılığı sağlanmakta hem de hayata katılarak kullanılmaya devam etmektedir.

Yapı, I. Ulusal Mimarlık akımının taşrada inşa edilmiş önemli bir örneği olarak da değerlendirilmektedir. Bu yönüyle hem korunması gerekli bir kültür varlığı hem de önemli bir bellek mekanıdır.

KAYNAKÇA

- Avcı, Y. (2017). *Osmanlı Hükümet Konakları: Tanzimat döneminde kent mekânında devletin erki ve temsili*. Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Baş, M. (2022). *Mesudiye tarihi ve kültürel özellikleri*. Mesudiye Belediyesi Yayını.
- Başbakanlık Osmanlı Arşivi [BOA]. ML.EEM. 817/60
- Ceylan, C., & Aydın, Ö. (2024). I. Ulusal dönem mimarlığında sütun düzeni analizi: Ankara Etnografya Müzesi örneği. *Türk Arkeoloji ve Etnografya Dergisi*, (88), 95-111.
- Çadırcı, M. (1997). *Tanzimat Döneminde Anadolu kentlerinin sosyal ve ekonomik yapısı*. Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Demir, N. (2005). *Orta ve Doğu Karadeniz Bölgesi'nin tarihi alt yapısı*. Genelkurmay Basım Evi.
- Eker, F. (2021). Arkeolojik veriler ışığında Ordu: *Tarihi ve kültürel boyutlarıyla Ordu*. (C. 1, S. 32). Fenomen Yayınları.
- Karadeniz Kültür Envanteri. (2025, 8 Ekim). *Trabzon/Vakfıkebir idari yapı (Hükümet Konağı)*. <http://karadeniz.gov.tr/idari-yapi-hukumet-konagi>
- Karadeniz Kültür Envanteri. (2025, 9 Haziran). *Giresun Hükümet Konağı (Rektörlük binası)*. <https://karadeniz.gov.tr/hukumet-konagi-rektorluk-binasi>
- Keskin, N. (2014). Kentlerde yeni bellek mekanları: Kent müzeleri. *Folklor/Edebiyat*. 20(79), 25-39.
- Koca, F. (2016). Muğla'da Osmanlı'dan Cumhuriyet'e idari merkezin sembolü: Hükümet konakları. *Mimarlık Dergisi*, 59-65.
- Kurşun, Z. (1991). Küçük Mehmed Said Paşa (Siyasi hayatı, icraatı ve fikirleri) 1838-1914 [Yayınlanmamış Doktora Tezi]. Marmara Üniversitesi.

- Kültür Envanteri. (2025, 8 Ekim). *Kütahya eski hükümet konağı*. <https://kulturenvanteri.com/yer/tarihi-hukümet-konagi-kutahya>
- Kültür ve Turizm Bakanlığı (2010). *Ordu Kültür Envanteri*. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Kültür ve Turizm Bakanlığı. (2019). *Ordu Kültür Envanteri*. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Mesudiye Gelişme Vakfı. (2024, 14 Kasım). *Coğrafi yapı*. <http://megev.org.tr/cografya/cografya-yapi>
- Mesudiye Merkez Yüksekokulu. (2025, 3 Mart). *Tarihçe*. <https://mmyo.odu.edu.tr/Page/45/tarihce>
- Oy, H. (2021). Eskiçağ'da Ordu ve yöresi. *Tarihi ve kültürel boyutlarıyla Ordu*. (Cilt 1, S. 3–18). Fenomen Yayınları.
- Öztürk, Ö. (2016). *Pontus: Antikçağdan günümüze Karadeniz'in etnik ve siyasi tarihi*. Nika Yayınevi.
- Öztürk, Ş. (2023). Eski Elazığ Hükümet Konağı kazı-proje-uygulaması ve işlevlendirilmesi hakkında değerlendirme. *Online Journal of Art and Design*, 11(3), 252–259.
- Seyfi, S., Çavdar, N., Bayhan, A. A. (2024a). Tokat Hükümet Konağı'nın Osmanlı Dönemi'nde inşa ve onarım süreci. *Journal of Turkish Studies*, (19), 261–281.
- Seyfi, S. (2024b). Günümüze Ulaşmamış Bir Kamu Binası: Zile Hükümet Konağı. *Erdem İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*, (87), 184–194.
- Seyfi, S. (2024c). Tarihi kentte bir bellek mekanı: Zile Veni Vidi Vici Kent Müzesi. İçinde A. Uçar (Ed.), *Livre De Lyon*, 85–112.
- Strabon. (2000). *Antik Anadolu Coğrafyası*. (A. Pekman, Çev.), Arkeoloji ve Sanat Yayınları.
- T.C. Ordu Valiliği (1973). *Cumhuriyetin 50. yılında Ordu: İl Yıllığı*. (S. 16). Ankara.
- Toptaş, R. (2016). Bergama Hükümet Konağı örneğinde II. Abdülhamit dönemi hükümet konakları. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9(47), 413–414.
- Tüfekçioğlu, A. (2003). Mesudiye Havzası toprak özellikleri ve bitki örtüsü. İçinde *Mesudiye'de Biyolojik Çeşitlilik ve Organik Tarım Alternatifi Paneli*. Mesudiye Gelişme Vakfı Yayını.
- Türkmen, E., & Haylı, S. (2015). Mesudiye ilçesinin (Ordu) kuruluşu, gelişme ve fonksiyonel özellikleri. İçinde *Coğrafyacılar Derneği Uluslararası Kongresi (Avrupa Coğrafyacılar Derneği-Eurogeo Kongresi ile Ortak)*. (s. 4–8). Ordu.
- Uzunçarşılı, İ. H. (1932). *Kütahya şehri*. Devlet Matbaası.
- Yazıcı, N. (2008). Government office buildings in Trabzon Province from Tanzimat era to the Republic period/Trabzon örneğinde Tanzimat'tan Cumhuriyet'e hükümet konağı binaları. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi/The Journal of International Social Research*, 1(5), 943–959.
- Yazıcı, N. (2010). Amasya'daki hükümet konağı binaları. *Sanat Dergisi*, (18), 98.
- Yazıcı, N. (2019). *Devlet kapısı: Tanzimat'tan Cumhuriyet'e hükümet konaklarının inşa süreci ve mimarisi*. Kitabevi Yayınları.